

Referat af 2. repræsentantskabsmøde 4.10.2013

Dagsorden

1. Temaforedrag: Det danske ordforråd
 - 1.1. Jørn Lund: Ord på vej ud af sproget
 - 1.2. Frans Gregersen: Brugen af *-agtig* i talesproget
 - 1.3. Anita Ågerup Jervelund: Ordforrådet i Retskrivningsordbogen
2. Løbende opdatering af Retskrivningsordbogen. Præsentation af strategi
3. Oplæg fra medlemmerne om aktuelle udfordringer i undervisningssektoren
 - 3.1. Hanne Beermann
 - 3.2. Greta Jørgensen
 - 3.3. Benedikte Kieler

Deltagere:

Fra repræsentantskabet: Nina Møller Andersen, Hanne Beermann, Ellen Boen, Henrik Busch, Bente Dahl, Lotte Dahmann, Dorthe Duncker, Lisbeth Eskelund, Anita Furu, Frans Gregersen, Jens Grund, Hans Götzsche, Inger Schoonderbeek Hansen, Lars Heltoft, Per Lindegaard Hjorth, Bente Holmberg, Lennart Houmann, Anne Jensen, Ida Jessen, Pia Juul, Greta Jørgensen, Benedicte Kieler, Rie Kofoed, Helen Købke, Henrik Lorentzen, Jørn Lund, Ivar Lærkesen, Bodil Nistrup Madsen, Jørgen Christian Wind Nielsen, Bolette Sandford Petersen, Mads Poulsen, Dan Sæderup, Michael Tettinek, Knud-Erik Therkelsen, Lisann Troelsen, Lotte Weilgaard, Michael Wright.

Fra instituttet:

Margrethe Heidemann Andersen, Philip Diderichsen, Eva Skaftø Jensen, Jørgen Nørby Jensen, Anita Ågerup Jervelund, Sabine Kirchmeier-Andersen, Anni Mortensen, Ida E. Mørch, Ole Ravnholt, Jørgen Schack.

1. Temaforedrag: Det danske ordforråd

Jørn Lund, Frans Gregersen og Anita Ågerup Jervelund holdt hver et oplæg om deres observationer af ordforrådet. Jørn Lund havde bl.a. fået gymnasieelever til at markere hvilke ord de kendte på en liste han havde udleveret. Det viste sig at der var en række ord som ingen af dem kendte, bl.a. *stymper*, *trikotage*, *ulster*, *bjergsom*, *bødker*, *gebet*, *græsselig*, *undseelig*, og andre som kun få af dem kendte. Den slags undersøgelser kan give en god indikation for hvilke ord der bør forklares i Retskrivningsordbogen.

Frans Gregersen fokuserede på talesprogets ord, og på hvordan vi organiserer vores talestrøm. Han viste at afledning med *-agtig* bruges til at lave sproglige døgnfluer med, dvs. ord der skabes mens man taler, og som gør det muligt at inddrage den fælleskulturelle referenceramme for deltagerne i en samtale, fx *Lady Gaga-agtig* og *hippieagtig*. Ord med lignende funktion er *og sådan noget* og *ligesom*. Fænomenet er muligvis påvirket fra tilsvarende engelske afledningsendelser fx *-ish* og *-like*.

Anita Ågerup Jervelund fortalte om principper for udvalget af ordforrådet i Retskrivningsordbogen med reference til vejledningen i ordbogens brug, bl.a. håndtering af fagord, slang og sammensætninger. I den efterfølgende diskussion blev det bl.a. diskuteret i hvilket omfang man kunne inddrage sprogbrugerne i udvalget af ordstoffet, og om det er hensigtsmæssigt at tage ord ud af ordbogen. Anita Ågerup Jervelund argumenterede for at antallet af ord i ordbogen skal holdes nogenlunde på samme niveau, da ordbogen på denne måde afspejler det aktuelle ordforråd.

Sabine Kirchmeier-Andersen berettede fra et nordisk retskrivningsmøde i Göteborg hvor man netop havde diskuteret de tre skandinaviske retskrivningsordbøger: norske Tanums store rettskrivningsordbok, Svenska Akademiens Ordlista (SAOL) og Retskrivningsordbogen. Tanum er på ca. 300.000 ord og SAOL på ca. 160.000 ord. Det skyldes dels at de har mange sammensætninger med, og dels at der ikke har været tyndet ud i opslagsordene igennem mange år. Både i Norge og Sverige arbejder man nu på at luge ud i opslagsordene for at gøre ordbøgerne mere håndterbare.

Det er nærliggende at beholde flere ord i ordbøgerne når man går over til udelukkende at publicere ordbøgerne på nettet, men der er også en værdi i at man kan få et billede af det aktuelle ordforråd i en given periode. Til gengæld kan man så overveje at lægge tidligere udgaver af ordbøgerne på nettet så man stadig kan finde de ord som er gået ud, og sammenligne staveformernes udvikling. Sabine Kirchmeier-Andersen og Anita Ågerup Jervelund viste et sådant system til visning af tidligere retskrivningsordbøger, som var udviklet af Svenska Akademien – SAOL-hist som er offentligt tilgængeligt på <http://spraakdata.gu.se/saolhist/>.

2. Løbende opdatering af Retskrivningsordbogen. Præsentation af strategi

Henrik Lorenzen (Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, formand for fagrådet for retskrivning) orienterede om strategien for den løbende opdatering af Retskrivningsordbogen. Det påregnes at der skal tilføjes omkring 150 ord pr. år, og de skal publiceres én gang om året. De nye ord vil komme fra Nye ord i dansk, fra søgeloggen til RO på nettet, fra brugerindberetninger – og mange andre steder fra. Der kan også tænkes andre opdateringer, fx fjernelse af sjældne ord og tilføjelse af definitioner eller eksempler. Inden publiceringen skal alle tilføjelser og opdateringer drøftes i fagrådet og forelægges for repræsentantskabet. Principielle ændringer skal foregå på samme måde som hidtil, med behandling i fagrådet og repræsentantskabet og godkendelse i ministerierne.

I fremtiden vil der opstå forskelle mellem den trykte og den digitale ordbog, for den digitale opdateres løbende, den trykte kun når der er principielle ændringer, forhåbentlig først om 10 år. Måske kommer der slet ikke nogen trykt 5. udgave, men 4. udgave vil foreløbigt blive trykt i nye oplag efter behov. Den første opdatering af den digitale ordbog er planlagt til sidst i 2014.

På grundlag af den digitale ordbog bliver der udviklet fuldfordsordlister bl.a. til sprogteknologisk brug. Der skal føres logbog over ændringer, fx når ældre ord og ordformer tages ud af ordbogen, så man med tiden får en historisk retskrivningsordbog (jf. pkt.1).

Rie Kofoed (EU's sprog tjenester) gjorde opmærksom på at repræsentantskabet ifølge bekendtgørelsen skal behandle sager om ændringer af retskrivningen, og at det skal tage stilling til om ændringerne er principielle. Repræsentantskabet skal derfor orienteres grundigt og i god tid forud for normændringerne.

Sabine Kirchmeier-Andersen bekræftede at ændringer skal forelægges repræsentantskabet inden de effektueres, men det er fagrådene der går ned i detaljerne og holder øje med om der dukker noget op som kan være principielt.

Frans Gregersen mente at der kan opstå slinger i forholdet mellem den trykte og den digitale udgave af RO fordi trykning er langsomt, og digitale medier hurtige. Erfaringerne med RO 12 viser at der stadig findes et marked for trykte retskrivningsordbøger, så måske vil der også udkomme trykte ordbøger i fremtiden. Opdateringer i den digitale udgave bør markeres klart, fx med en farvemarkering.

3. Oplæg fra medlemmerne om aktuelle udfordringer i undervisningssektoren

Hanne Beermann fra Dansklærerforeningen genoptog et tema fra formiddagens præsentationer: De digitale muligheder bør udnyttes pædagogisk. Fx kunne man indrette noteapparatet i elektroniske udgaver af ældre litteratur sådan at der dukker ordforklaringer og lign. op når man sætter cursoren på et ord. SAOL-hists oversigt over udviklingen i svensk retskrivning med digitale udgaver af Svenska Akademiens Ordlista er ganske vist ikke så indbydende i sin form, men indholdet er til gengæld godt.

DSN's tre hovedopgaver (retskrivning, sproglig rådgivning og forskning i det danske sprogs aktuelle udvikling) spiller en stor rolle på seminarierne. Det tidligere fokus på litteraturlæsning har forskudt sig til sprog og tekst. Kravene til skriftligheden er vokset, og digitaliseringen er et problem i den sammenhæng. Forholdet mellem regelindlæring og erfaring med skriftlighed er et pædagogisk problem. Kravet om korrekthed er på samme niveau som for 20 år siden, men børn og unge i dag synes ikke at korrekthed er relevant.

Eftermiddagens anden oplægsholder, Greta Jørgensen fra Danmarks Lærerforening, opregnede i sit oplæg en række udfordringer til folkeskolen:

- a. længere skoledage
- b. inklusion af elever med forskellige vanskeligheder
- c. omkring 20 % forlader folkeskolen som funktionelle analfabeter.

Hun fortalte om Dansklærerforeningens kampagne Læsning for livet, der tog udgangspunkt i at læsning og skrivning er sociale aktiviteter, og lagde vægt på faglig skrivning (dvs. der undervises i skrivning i alle fag).

GJ gjorde opmærksom på at danskfaget i 60'erne havde haft 12 lektioner pr. uge, i dag er der kun 6-8 lektioner. Der var ingen egentlig skriveundervisning dengang, men heller ingen påvirkning fra det digitale sprog. Afstanden mellem lyd og skrift er meget stor, og det gør det vanskeligt at lære at læse. GJ sluttede af med at spørge om hvornår der kommer en retskrivningsreform.

Benedicte Kieler (Ministeriet for Børn og Undervisning) præsenterede en række konkrete ideer til hvad Sprognævnet kunne gøre for at støtte danskundervisningen.

1. Alle elever har dansk i hele skoleforløbet, og i ungdomsuddannelserne er den sproglige dimension blevet styrket og mere differentieret. Det har betydet at kravene til elevernes begrebsapparat er

vokset. Sprognævnet bør lave en netportal med forskelligt materiale, bl.a. et sprogleksikon med forklaringer af de grammatiske betegnelser, til støtte for undervisningen, fx i Almen Sprogforståelse på stx (det almene gymnasium).

2. Læsning er i fokus i grundskolen. Kan Sprognævnet tage initiativ til en læsekampagne?
3. Digitale skriftlige medier spiller en vigtig rolle for de unge. Der bør også være fokus på sprogbugen i disse medier, samtidig med at den faglige skrivning understøttes. Har Sprognævnet viden om sproget i de digitale medier og ideer til hvordan man kan arbejde med det i skolen?
4. Mundtligheden har været underprioriteret. Hvordan sikrer vi øget fokus på mundtlighed, og hvordan får vi skriftlighed og mundtlighed til at arbejde sammen?
5. Vi ønsker ikke større fokus på sproglig korrekthed! Sprognævnet skal fortsat opfordre til sprogleg og ikke agere sprogpolti. Sprognævnet skal opfordre til kreativitet og innovation i sproget. Sprognævnet kan sætte fokus på dansk sprog gennem temamateriale, kampagner og arrangementer.